

# KOMPARÁCIA PRÁVNÝCH ASPEKTOV VYUŽÍVANIA LESOV VEREJNOSŤOU V SLOVENSKEJ REPUBLIKE A ČESKEJ REPUBLIKE

## COMPARISON OF LEGAL ASPECTS OF PUBLIC ACCESS TO FORESTS IN THE SLOVAK REPUBLIC AND THE CZECH REPUBLIC

MARTINA KAŠUBOVÁ<sup>1)</sup> - JÁN LICHÝ<sup>2)</sup> - RASTISLAV ŠULEK<sup>1)</sup> ✉

<sup>1)</sup> *Technická univerzita vo Zvolene, Lesnícka fakulta, Katedra ekonomiky a riadenia lesného hospodárstva, T. G. Masaryka 24, 960 01 Zvolen, Slovak Republic*

<sup>2)</sup> *Národné lesnícke centrum, T. G. Masaryka 22, 960 01 Zvolen, Slovak Republic*

✉ e-mail: [sulek@tuzvo.sk](mailto:sulek@tuzvo.sk)

### ABSTRACT

Nowadays, the possibility of public access to forests, recognized as the recreational forest function, is considered to be one of the cultural ecosystem services. Legally regulated right to roam and, more specifically, legally regulated public access to forests is, among others, the necessary condition of factual use of recreation forest potential. This paper deals with the assessment of legal conditions of public access to forests in the context of freedom to roam. Based on the theoretical concepts of right to roam and property rights, the paper analyses and compares the substantial forest and nature protection legislation valid in the area of Slovakia and Czechia at the beginning of 1990s with the present situation. Using the Czech and Slovak nature protection acts and forest acts, both the material as well as personal scope of public access to forests were analysed. Results show that while the freedom to roam was not incorporated in the respective legislation before 1990, nowadays there are serious modifications in this legal institute in both countries. Considering public access to forests, its legal regulation before 1990 was exactly the same in Slovakia and Czechia, while the present situation is also significantly different.

For more information see Summary at the end of the article.

**Kľúčové slová:** vlastnícke práva; prístup do krajiny; vstup do lesa; lesný zákon; verejnosť

**Key words:** property rights; freedom to roam; access to forest; forest act; general public

### ÚVOD

Lesy ako prirodzená zložka prírodného prostredia a súčasne ako objekt hospodárskeho využívania poskytujú mnohé úžitky a zabezpečujú rozmanité účinky a vplyvy, ktoré sa v súčasnosti označujú ako ekosystémové služby lesov. Slovenská ani česká legislatíva pojem ekosystémové služby lesov nepozná, používa pojem funkcie lesov, pričom sa diferencujú produkčné a mimoprodukčné funkcie lesov. Mimoprodukčné funkcie sa delia na ekologické a spoločenské. K ekologickým patrí pôdoochranná, vodohospodárska a klimatická funkcia, k spoločenským najmä zdravotná, kultúrna, výchovná, rekreačná, prírodoochranná a vodoochranná funkcia (PAPÁNEK 1978).

Koncept ekosystémových služieb ako benefitov, ktoré človek získava z rôznych ekosystémov, bol prvýkrát popularizovaný prostredníctvom

projektu OSN Millennium Ecosystem Assessment v roku 2005. Podľa tohto konceptu každý ekosystém, vrátane lesných ekosystémov, poskytuje zásobovacie, regulačné, kultúrne a podporné služby. Jednotlivé ekosystémy sú spôsobilé poskytovať naraz viacero ekosystémových služieb, pričom ich hodnota a produkcia bude odlišná. V prípade lesných ekosystémov možno nájsť paralelu medzi zásobovacími službami a produkčnými funkciami lesov a zvyšné kategórie ekosystémových služieb je možné porovnať s mimoprodukčnými funkciami lesov.

Niektoré ekosystémové služby lesov sú využívané výlučne vlastníckymi, resp. obhospodarovateľmi lesných pozemkov. Tak je tomu napríklad v prípade drevoprodukčnej funkcie lesov, ktorá patrí medzi zásobovacie služby. Naopak, iné ekosystémové služby – napríklad rekreačná funkcia lesov patriaca medzi kultúrne služby – sú využívané širokou

verejnou, hoci ich plnenie primárne zabezpečujú vlastníci (resp. sprostredkovane obhospodarovatelia) lesov (FELICIANO et al. 2017).

Podmienkou využívania rekreačného potenciálu lesov verejnou je možnosť vstupu do krajiny a do lesov samotných, a to tak faktická, ako aj právna. Problémom pri vstupovaní verejnosti do krajiny, resp. do lesa je to, že krajina aj les majú svojho konkrétneho vlastníka, ktorý má definovaný zákonný obsah svojho vlastníckeho práva. Vzhľadom na to tu môže dôjsť k stretu záujmu vlastníkov lesov na ochrane ich vlastníckeho práva a záujmu verejnosti na využívaní rekreačnej funkcie lesov. Konflikt sa tu prejavuje napríklad v tom, že lesné zdroje, ktoré sú intenzívne produkčne využívané z dôvodu zabezpečenia primárnych ekonomických cieľov vlastníkov lesov ako producentov drevnej suroviny, môžu byť výrazne menej intenzívne využívané v polohe zabezpečenia ostatných ekosystémových služieb, vrátane využívania lesov verejnou na rekreačné účely (DOEG et al. 2016; CIESIELSKI, STERENCZAK 2018). Také konflikty možno riešiť pomocou regulačných nástrojov, a to predovšetkým legislatívnou úpravou prístupu do krajiny a samotného vstupu do lesa, ktoré sú utvárané konceptom vlastníckych práv ako jedného zo základných prvkov novej inštitucionálnej ekonomie (DEMSETZ 1967).

Cieľom príspevku je na základe právnej analýzy a komparácie zhodnotiť právne podmienky využívania lesov verejnou v kontexte prístupu do krajiny a vstupu do lesov na území Slovenskej republiky a Českej republiky pred rokom 1990 a v súčasnosti. Tento príspevok sa zameriava predovšetkým na analýzu a komparáciu vecne príslušných ustanovení právnych predpisov na úseku lesného hospodárstva a na úseku ochrany prírody a krajiny.

### Koncept práva na prístup do krajiny

Verejný prístup do krajiny je tradičný právny inštitút, ktorý, za predpokladu existencie pozitívnej právnej úpravy, zakladá právo na voľný prechod cez všetky pozemky (t. j. na vstup na všetky pozemky), ktoré nie sú z tohto práva vylúčené. Prístup do krajiny je právo, ktoré patrí „každému“, pričom sa týka „každého“ pozemku, a to v princípe za účelom realizácie „rekreácie“, pričom akákoľvek ekonomická exploatacia tohto práva (napr. vo forme užívania rôznych úžitkov pochádzajúcich z či nachádzajúcich sa na lesných či poľnohospodárskych pozemkoch) nie je súčasťou tohto práva.

Právo na prístup do krajiny sa v medzinárodnej literatúre označuje pod pojmom „freedom to roam“ alebo aj „everyman's right“. Koncept práva na takmer absolútne voľný prístup do krajiny je typický najmä pre severské krajiny ako Nórsko, Švédsko, Fínsko či Island. V škanadinávskych krajinách takýto prístup do krajiny umožňuje verejnosti vstup do lesov prakticky nezávisle od vlastníckych práv (PRÖBSTL et al. 2010; UUSIVOURI 2016).

Naopak, pre anglosaské krajiny je typická tendencia silných, jednoznačne alokovaných práv vlastníkov pôdy a značne obmedzených práv verejnosti vo vzťahu k prístupu do krajiny (HILL 1980; SHOARD 1999; KAŠUBOVÁ et al. 2018), čo vedie aj k striktno limitovanému využívaniu lesov verejnou.

V upravenej miere sa právo na prístup do krajiny uplatňuje vo väčšine ostatných krajín kontinentálnej Európy vrátane napríklad Nemecka, Rakúska, Českej či Slovenskej republiky (GLÜCK 2002; ŠULEK, LIČHÝ 2016). Verejný prístup do krajiny tu má podobu všeobecného práva verejnosti, avšak jeho rozsah je kodifikovaný v príslušných právnych predpisoch. To vedie k relatívne voľnému využívaniu lesov pri rešpektovaní vlastníckych práv v prípade iného ako štátneho vlastníctva (BOURIAUD, SCHMITHÜSEN 2005).

Právna úprava prístupu do krajiny je teda nevyhnutná z dôvodu uplatňovania vlastníckych práv, pričom stanovuje základný právny rámec vstupu do lesa. Takto chápaný prístup do krajiny bezprostredne súvisí so samotným využívaním lesov verejnou. V niektorých krajinách je

prítom samotné využívanie lesov verejnou zahrnuté už v práve na prístup do krajiny, v iných je upravené v špeciálnych zákonoch.

### Koncept vlastníckych práv

Koncept vlastníckych práv v rámci novej inštitucionálnej ekonomie vychádza z toho, že ak sú definované súkromné vlastnícke práva, dochádza k efektívnemu využívaniu zdrojov, pričom tam, kde súkromné vlastnícke práva vymedzené nie sú, tomu tak nie je. V podmienkach trhového hospodárstva sa vytvorili podmienky na vznik a existenciu samostatných subjektov, ktoré majú zdroje v súkromnom vlastníctve, majú právo slobodne rozhodovať o ich využívaní, o ich ekonomickej realizácii. Neúplné alebo dokonca chýbajúce súkromné vlastníctvo zdroja sťažuje, až znemožňuje efektívne využívanie príslušného zdroja (HARDIN 1968). Koherentná alokácia vlastníckych práv ako základná právna podmienka tak môže byť kľúčovým faktorom, ktorý zabezpečí efektívne zabezpečenie ekosystémových služieb lesov vrátane všeobecného využívania lesov verejnou (MCKEAN 2000; CHEIKBOSSIAN 2003). Inštitút vlastníckeho práva je tu dôležitý, pretože pri prístupe verejnosti do krajiny a pri využívaní lesov verejnou dochádza k obmedzeniu vlastníckych práv vlastníkov pozemkov, na ktoré sa práva prístupu verejnosti vzťahujú.

Vlastnícke právo ako dominantný vecnoprávny inštitút upravuje vzťahy subjektov k veciam, ktoré sú predmetom právnych vzťahov. Oprávnené subjekty majú bezprostrednú právnu možnosť ovládať veci bez sprostredkovania iným subjektom. Podmienkou právneho panstva nad vecou je zodpovedanie otázok komu vec patrí, kto vec využíva a kto môže s vecou disponovať. Z toho vychádzajú jednotlivé oprávnenia vlastníkov, umožňujúce samostatné a nezávislé ovládanie predmetu vlastníckeho práva, resp. hospodárske využívanie danej veci, ktoré tvoria obsah vlastníckeho práva. V súčasnosti sa obsah subjektívneho vlastníckeho práva formálne definuje tzv. „triádou“ typických vlastníckych oprávnení a práva na jeho ochranu. Medzi tieto oprávnenia patria:

1. právo vec užívať a brať z nej plody a úžitky,
2. právo vec držať,
3. právo s vecou disponovať,
4. právo na ochranu proti akémukoľvek neoprávnenému zásahu do vlastníckeho práva.

Vymedzenie obsahu vlastníckeho práva je významné z hľadiska určenia obmedzení práv jednotlivých vlastníkov. Je zrejmé, že využívaním lesov verejnou dochádza k obmedzeniu určitých práv vlastníkov lesov. Preto je vlastníctvo potrebné vnímať nielen ako právnu, ale aj ako ekonomickú kategóriu.

Ekonomický pohľad na vlastnícke právo spočíva v definovaní ekonomických a spoločenských vzťahov, ktoré určujú kto reálne danú vec užíva. Problémom je, že lesné zdroje sa vo vzťahu k vlastníckym právam často vnímajú ako „spoločný majetok“, napriek tomu, že sú k nim viazané súkromné vlastnícke práva. Nejednoznačná terminológia prispieva aj k problémom vnímania týchto statkov verejnou. Pojmom „spoločný majetok“ sa často označujú praktické situácie, ktoré sú typické aj v prípade lesného majetku. Ide o (SCHLAGER, OSTROM 1992):

- majetok, ktorý vlastní štát,
- majetok, ktorý nikto nevláda,
- majetok vlastnený spoločenstvom, ktoré jeho zdroje využíva,
- majetok využívaný viacerými jednotlivcami, bez ohľadu na to, akému druhu vlastníckych práv podlieha.

Vo vzťahu k vlastníckym právam k lesným zdrojom vypracovali SCHLAGER, OSTROM (1992) koncepciu rozdelenia vlastníckych práv do jednotlivých skupín. Výhodou tohto členenia je, že pretvára abstraktné chápanie systému vlastníckych práv do súboru piatich kon-

krétnych kategórií vlastníckych práv, predstavujúcich súbor oprávnení vlastníka vo vzťahu k jeho majetku, ktoré preňho majú určitú hodnotu (NICHIFOREL et al. 2018). Týmito kategóriami sú:

1. právo vstupu,
2. právo na využívanie úžitkov z majetku,
3. právo spojené s obhospodarovaním majetku,
4. právo na vylúčenie z užívania majetku,
5. právo na scudzenie majetku.

Konkrétne vlastníkovi môžu patriť všetky tieto práva, alebo len časť z nich. Vo vzťahu k využívaniu lesov verejnosťou sú rozhodujúce:

- a) právo vstupu, ktoré spočíva v oprávnení fyzicky vstúpiť na pozemok, pričom toto právo normálne náleží vlastníkovi, ktorý ho však za istých okolností podľa ustanovení príslušnej legislatívy môže stratiť, a
- b) právo na vylúčenie z užívania majetku, ktoré spočíva v definovaní toho, kto (t. j. aký okruh osôb) a za akých podmienok má právo vstupovať na pozemok príslušného vlastníka.

## MATERIÁL A METODIKA

Za účelom analýzy a porovnania právnej úpravy využívania lesov verejnosťou na území Slovenskej republiky a Českej republiky pred rokom 1990 a v súčasnosti bola využitá metóda analýzy dokumentov a metóda právnej komparatistiky.

Analýza dokumentov sa používa v kvalitatívnom výskume za účelom zberu informácií z dokumentárnych zdrojov, pričom jej podstata spočíva v porozumení a interpretácii dokumentov so zameraním na skrytý obsah a význam zdieľaných informácií (HENDL 2016). Analyzovanými dokumentmi boli nasledovné právne predpisy vrátane ich dôvodových správ:

1. právne predpisy vtedajšej Československej socialistickej republiky účinné k 01. 01. 1990:
  - a) zákon ČNR č. 96/1977 Sb., o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva,
  - b) zákon SNR č. 100/1977 Zb., o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva,
2. právne predpisy Českej republiky účinné k 01. 01. 2020:
  - a) zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochrane prírody a krajiny,
  - b) zákon č. 289/1995 Sb., o lesoch a o zmene niektorých zákonov (lesný zákon),
3. právne predpisy Slovenskej republiky účinné k 01. 01. 2020:
  - a) zákon č. 543/2002 Z. z., o ochrane prírody a krajiny,
  - b) zákon č. 326/2005 Z. z., o lesoch.

Zdrojom týchto právnych predpisov boli portály Slov-lex (webové sídlo [www.slov-lex.sk](http://www.slov-lex.sk)) a Zákony pre ľudí (webové sídlo [www.zakonyprolidi.cz](http://www.zakonyprolidi.cz)). Dôvodové správy k nim boli získané z príslušných parlamentných tlačí zverejnených na webových sídlach Národnej rady Slovenskej republiky a Poslaneckej snemovne Parlamentu Českej republiky.

Podstatou metódy právnej komparatistiky je skúmanie objektívneho práva prostredníctvom vyhľadávania spoločných a rozdielných znakov vybraných právnych inštitútov, resp. právnych vzťahov, ktoré smeruje k získaniu nových poznatkov. Výsledkom právnej komparatistiky je tak nielen analytické porovnanie zhody a rozdielov porovnávaných objektov, ale ich syntetické vysvetlenie a zhodnotenie (KNAPP 1996; TÓTHOVÁ 1999).

Predmetom porovnávania budú ustanovenia vyššie uvedených zákonov, upravujúce využívanie lesov verejnosťou. Vzhľadom na to, že problematika využívania lesov verejnosťou v kontexte prístupu do krajiny a vstupu do lesov zahŕňa nielen fyzický vstup na lesné pozemky, ale aj

iné aktivity a týka sa rôznorodých osôb ako právnych subjektov, metóda právnej komparatistiky sa využila pri hodnotení:

1. vecného rozsahu využívania lesov verejnosťou, kde objektom komparácie sú jednotlivé zákonné oprávnenia, povinnosti, resp. zákazy uplatňované v súvislosti s prístupom do krajiny a vstupom do lesa v SR a ČR a
2. osobného rozsahu využívania lesov verejnosťou, kde objektom komparácie je okruh právnych subjektov, na ktoré sa vzťahuje analyzovaná právna úprava v SR a ČR.

## VÝSLEDKY A DISKUSIA

### Právna úprava prístupu do krajiny

Prístup do krajiny nebol v Čechách ani na Slovensku pred rokom 1990 zo spoločenských a politických dôvodov predmetom právnej úpravy (socialistická legislatíva tento právny inštitút nepoznala). Do nej sa v českých podmienkach premietol v roku 1992 po prijatí zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochrane prírody a krajiny, ktorý v znení neskorších predpisov platí dodnes a v slovenských podmienkach až v roku 1994 po prijatí pôvodného zákona č. 287/1994 Z. z., o ochrane prírody a krajiny, ktorý bol v roku 2002 nahradený v súčasnosti platným zákonom č. 543/2002 Z. z., o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Treba podotknúť, že dnes platný slovenský zákon o ochrane prírody a krajiny upravuje prístup do krajiny prakticky totožne ako predtým platný zákon z roku 1994.

Podľa zákona č. 114/1992 Sb., o ochrane prírody a krajiny má na území Českej republiky každý právo na voľný prechod cez pozemky vo vlastníctve alebo nájme štátu, obce alebo inej právnickej osoby za predpokladu, že tým nespôsobí škodu na majetku alebo zdraví inej osoby a nezasahuje do práv na ochranu osobnosti či susedských práv. Pri využívaní tohto práva je každý povinný rešpektovať iné oprávnené záujmy vlastníka alebo nájomcu pozemku a takisto aj všeobecne záväzné právne predpisy. Zároveň zákon ustanovuje každému, kto vstupuje na cudzie pozemky, povinnosť dbať na vlastnú bezpečnosť, nakoľko majitelia pozemkov nenesú zodpovednosť za škody, ktoré vzniknú na majetku, živote alebo zdraví iných osôb v dôsledku pôsobenia prírodných síl alebo vlastného zavinienia týchto osôb. Osobitné predpisy (napr. lesný zákon) alebo priamo tento zákon môžu uvedené oprávnenia obmedziť, alebo upraviť odchyľne.

Zo zákona sú z všeobecného prístupu do krajiny vylúčené zastavané a stavebné pozemky, dvory, záhrady, sady, vinice, chmelnice a pozemky určené na chov farmových zvierat. Orná pôda, lúky a pastviny sú z prístupu do krajiny vylúčené vtedy, keď môže dôjsť k poškodeniu porastov, resp. pôdy a tiež pri pastve dobytka.

Oplocovanie pozemku, ktorý nie je vylúčený z voľného prístupu, nie je zakázané, avšak za podmienky, že bude zabezpečený voľný prechod na vhodnom mieste pozemku prostredníctvom technických či iných opatrení.

Regulovať prístup do krajiny môže podľa zákona len orgán ochrany prírody po prejednaní s dotknutými obcami opatrením všeobecnej povahy. Orgán ochrany prírody môže obmedziť alebo zakázať prístup verejnosti na územia národných parkov, národných prírodných rezervácií, národných prírodných pamiatok a do prvej zóny chránených krajinných oblastí alebo jaskýň, ak hrozí poškodenie tohto územia. Podmienkou týchto obmedzení je ich riadne vyznačenie na všetkých prístupových cestách a na iných miestach v teréne.

Podľa zákona č. 543/2002 Z. z., o ochrane prírody a krajiny, má na území Slovenskej republiky každý pri rekreácii, turistike, resp. obdobnom užívaní prírody právo na voľný prechod cez pozemky vo vlastníctve, správe a nájme štátu, obce, právnickej alebo fyzickej osoby za predpokladu, že tým nespôsobí škodu na majetku alebo zdraví inej osoby. Pri

využívaní tohto práva je každý povinný rešpektovať práva a oprávnené záujmy vlastníka, správcu a nájomcu pozemku a takisto rešpektovať podmienky ochrany prírody a krajiny.

Zo zákona sú z všeobecného prístupu do krajiny vylúčené zastavané a stavebné pozemky, dvory, záhrady, sady, vinice, chmelnice, lesné škôlky, zvernice a miesta, na ktoré sa vzťahuje zákaz vstupu podľa tohto zákona alebo osobitných predpisov (napr. podľa zákona o vojenských obvodoch alebo podľa zákona o lesoch). Orná pôda, lúky a pasienky sú z tohto práva vylúčené v čase, keď by mohlo dôjsť k poškodeniu porastov alebo pôdy, ako aj vtedy, keď sa na nich pasie dobytok.

Oplocovanie pozemku, ktorý nie je vylúčený z voľného prístupu, nie je zakázané, avšak za podmienky, že bude zabezpečený voľný prechod na vhodnom mieste pozemku.

Regulovať prístup do krajiny môže podľa zákona prostredníctvom vyberania vstupného orgán ochrany prírody alebo ním poverená organizácia ochrany prírody, poprípade vlastník súkromného chráneného územia. Z dôvodu regulácie využívania chráneného územia alebo jeho častí sa môže vyberať vstupné za vjazd a zotrvanie motorového vozidla, či používanie plavidla, nemotorového vozidla alebo iného dopravného prostriedku. Podmienkou takejto regulácie je, že príjem zo vstupného musí byť použitý na zabezpečenie starostlivosti o príslušné územie. V prípade územia, ktoré nie je vo vlastníctve štátu, možno vstupné vyberať len so súhlasom vlastníka pozemku.

Právnou reguláciou prístupu do krajiny sa v ČR a SR, obdobne ako v zahraničí, zabezpečilo právo voľného vstupu do prírody za účelom rekreácie, čím sa rámcuje aj možnosť využívania lesov na rekreačné účely. Zároveň sa však ustanovili určité obmedzenia tohto práva jednak v záujme ochrany práv a právom chránených záujmov vlastníkov, správcov alebo nájomcov pozemkov a tiež vo verejnom záujme spočívajúcom v zabezpečení ochrany prírody a krajiny.

Väčšia časť ustanovení o prístupe do krajiny sa v Českej republike a Slovenskej republike zhodujú. Rozdiely sú nasledovné:

- Česká právna úprava neustanovuje voľný prístup na pozemky vo vlastníctve alebo najme fyzických osôb, čo vyvoláva problém, keďže v zmysle ústavných ustanovení má mať vlastnícke právo všetkých vlastníkov rovnaký obsah a ochranu a zákonné obmedzenia základných práv musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré vyhovujú stanoveným podmienkam. Rozlišovanie toho, či je pozemok vo vlastníctve fyzickej osoby, štátu, obce alebo právnickej osoby, nie je z hľadiska voľného prístupu do krajiny akokoľvek racionálne odôvodniteľný. S týmto sa spája aj praktický problém, keďže osoba, ktorá sa nachádza v krajine a hodlá využiť právo voľného prístupu do krajiny, nemá k dispozícii informácie o vlastníckych pomeroch, a tým pádom nie je schopná urobiť si primeraný úsudok o tejto otázke. Spoločenská realita je nutne taká, že voľný prístup do krajiny sa rozširuje aj na pozemky vo vlastníctve fyzických osôb (KOCOUREK 2008). Tento problém sa v slovenskej právnej úprave voľného prístupu do krajiny nevyskytuje, keďže voľný prechod cez pozemky sa *ex lege* vzťahuje aj na pozemky vo vlastníctve alebo najme fyzických osôb.
- Prístup do krajiny je v českej právnej úprave umožnený každému len na vlastnú zodpovednosť a nebezpečenstvo, pričom slovenská právna úprava tento problém nerieši. Tu treba podotknúť, že práve otázky zodpovednosti vlastníkov, resp. užívateľov pozemkov za potenciálne škody vzniknuté iným osobám pri využívaní rekreačného potenciálu daného územia je potrebné v súčasnosti považovať za kľúčové. Obzvlášť to platí v kontexte toho, že slovenská právna úprava priamo špecifikuje, že právo na voľný prístup do krajiny vzniká verejnosti pri rekreácii a turistike. Tiež je nevyhnutné podotknúť, že existujúca judikatúra môže zásadu prístupu do krajiny na vlastnú zodpovednosť a nebezpečenstvo modifikovať v tom zmysle, že zdôrazní absolútne naplnenie preventívnej povinnosti vlastníkov, resp. užívateľov pozemkov pred-

chádzať škodám (viď. napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR NS 25Cdo2819/2011 v prípade vstupu do lesa).

- Slovenská právna úprava na rozdiel od českej zakotvuje *expressis verbis* povinnosť rešpektovať podmienky ochrany prírody a krajiny. Česká právna úprava toto rieši len vo všeobecnej podobe povinnosti rešpektovať príslušné oprávnené záujmy, resp. všeobecne záväzný právny predpis.
- Miesta, ktoré sú vylúčené zo všeobecného prístupu do krajiny, sa v právnej úprave obidvoch krajín takmer zhodujú. Rozdielom je, že v Českej republike je vylúčený prístup na pozemky určené na chov farmových zvierat a v Slovenskej republike zase do lesných škôlok a zvernic.
- Možnosť regulácie prístupu do krajiny sa v Českej republike a Slovenskej republike zásadne líši. Český zákon o ochrane prírody a krajiny umožňuje orgánu ochrany prírody obmedziť alebo zakázať vstup na určité územia, na ktorých hrozí poškodzovanie, zatiaľ čo slovenský zákon o ochrane prírody a krajiny umožňuje za účelom regulácie využívania chráneného územia vyberať vstupné.

### Právna úprava využívania lesov verejnosťou do roku 1990

V 70-tych rokoch minulého storočia vyústili snahy o novelizáciu do vtedajšej lesníckej legislatívy na československom území k prijatiu federálneho zákona FZ ČSSR č. 61/1977 Zb., o lesoch, a dvoch republikových zákonov – zákona ČNR č. 96/1977 Sb., o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva a zákona SNR č.100/1977 Zb., o hospodárení v lesoch a štátnej správe lesného hospodárstva.

Tieto republikové zákony priamo a relatívne obsiérne riešili problematiku využívania lesov verejnosťou prostredníctvom definovania vstupu do lesov a úpravy niektorých činností v nich. Obidva zákony úplne zhodne formulovali právo každého vstupovať na lesné pozemky a do lesných porastov a tiež právo každého zbierať lesné plodiny a raždie. Tieto práva boli neoddeliteľne späté s povinnosťou každého chrániť les, zachovávať v lese potrebnú opatrnosť a nerušiť lesné prostredie. Vtedajší orgán štátnej správy lesného hospodárstva mohol zakázať, prípadne obmedziť uvedené užívanie lesov, ak to vyžadovala ochrana lesov alebo iné dôležité záujmy spoločnosti. Zákazy vstupu na lesné pozemky alebo iné obmedzenia pri užívaní lesov ustanovené osobitnými predpismi (napr. predpismi o ochrane prírody) zostávali nedotknuté.

Činnosti, ktoré boli v lese zakázané, boli v zákone taxatívne vymenované, pričom orgán štátnej správy lesného hospodárstva mohol po vyjadrení užívateľov lesa povoliť výnimky z týchto zákazov. Pre všetkých bez výnimky platil zákaz:

- a) pásť dobytok a umožňovať výbeh hospodárskym zvieratám do lesných porastov,
- b) zakladať skládky, znečisťovať les odpadkami a odpadmi,
- c) rušiť pokoj a ticho,
- d) narúšať pôdny kryt,
- e) vstupovať do lesných škôlok a oplotených miest.

Pre všetkých s výnimkou užívateľov lesov pri plnení úloh pri hospodárení v lesoch a pri ich ochrane, resp. v prípade činností povolených osobitnými predpismi (napr. zákonom o poľovníctve) platil zákaz:

- a) zakladať oheň a táboriť mimo vyznačených miest a v čase zvýšeného nebezpečenstva vzniku požiarov fajčiť,
- b) vchádzať a stáť s motorovými vozidlami,
- c) vykonávať terénne úpravy, stavať ploty a budovať chodníky,
- d) ťažiť stromy a kry.

Pre právnu úpravu využívania lesov verejnosťou pred rokom 1990 bolo typické nerešpektovanie inštitútu vlastníckeho práva v jeho celom rozsahu. Prejavovalo sa to v dvoch smeroch:

1. v ničím neobmedzenom práve každého zbierať lesné plodiny a raždie
2. vo výnimočnom postavení orgánu štátnej správy lesného hospodárstva, ktorý ako jediný mal možnosť iniciovať zákaz, resp. obmedzenie užívania lesov a súčasne o tom s konečnou platnosťou aj rozhodovať.

### Právna úprava využívania lesov verejnosťou v súčasnosti

Jedným z hlavných dôvodov na prijatie novej lesníckej legislatívy po roku 1990 v Čechách aj na Slovensku bola potreba vytvoriť rovnováhu medzi verejnými záujmami a požiadavkami vlastníkov lesov, vrátane legislatívneho riešenia náhrady škôd a náhrad za obmedzenie vlastníckych práv, t. j. v podstate v plnej miere rešpektovať vlastnícke práva majiteľov lesov, čo sa okrem iného premieta aj do právnej úpravy všeobecného využívania lesov verejnosťou.

Táto problematika je v súčasnosti upravená v tretej hlave českého zákona č. 289/1995 Sb., o lesoch a o zmene niektorých zákonov (lesný zákon) pod názvom „Všeobecné užívanie lesov“ a v piatom diele slovenského zákona č. 326/2005 Z. z., o lesoch pod názvom „Využívanie lesov verejnosťou a iné využívanie lesov“.

Podľa českého lesného zákona má každý právo vstupovať do lesa a zbierať pre vlastnú potrebu lesné plody a suché na zemi ležiace raždie. Špecifickým je právo chovateľov včiel umiestňovať na lesných pozemkoch svoje včelstvá, pričom je na to potrebný súhlas vlastníka lesa a môže sa tak diať len v záujme podpory ekologickej rovnováhy, opelenia rastlín či zlepšenia produkcie semien lesných drevín, t. j. primárne vo verejnoprospešnom záujme, resp. záujme obhospodarovateľov lesov, nie chovateľov včiel. Prevádzkovať organizované alebo hromadné športové akcie možno v lese len na základe oznámenia orgánu štátnej správy lesov, ktorý môže na to stanoviť doplnujúce podmienky, a so súhlasom vlastníka lesa, čo vyjadruje zásadu rešpektovania jeho záujmov.

Na právo vstupovať do lesa sa viažu dve zodpovedajúce povinnosti:

- nepoškodzovať a nenarušovať lesné prostredie a
- dbať na pokyny vlastníka a nájomcu lesa, prípadne ich zamestnancov.

Právo každého na vstup do lesa sa v českej právnej úprave z pohľadu všeobecnej zodpovednosti realizuje:

1. na vlastné nebezpečenstvo – toto je bližšie špecifikované tým, že každý je povinný prispôsobiť svoje konanie stavu prírodného prostredia v lese a zvýšenému nebezpečenstvu, ktoré je so vstupom do lesa spojené, pričom každý musí dbať na vlastnú bezpečnosť a
2. na vlastnú zodpovednosť – toto je bližšie špecifikované tým, že vlastníka lesa nezodpovedá za škody na majetku, zdraví alebo živote, ktoré by mohli vzniknúť pri realizácii práva na vstup do lesa, pokiaľ ich nespôsobí úmyselne.

Obmedziť všeobecné užívanie lesov alebo vylúčiť vstup verejnosti do lesa môže v ČR len orgán štátnej správy lesov vydaním opatrenia všeobecnej povahy, a to z dôvodu ochrany lesa či v záujme zdravia alebo bezpečnosti fyzických osôb. Dotknuté osoby o tom musia byť upovedomené. Takéto obmedzenie, resp. vylúčenie je dočasné, najviac na dobu troch mesiacov, a môže byť vydané i opakovane.

Podľa slovenského zákona o lesoch má každý právo len vstupovať na lesné pozemky. Týmto právom však nesmú byť dotknuté ustanovenia osobitných predpisov – ide o dva špecifické prípady. Prvý prípad sa týka uzavretých a ohradených lesných pozemkov vo vojenských lesoch, druhý prípad lesov v chránených územiach, kde je vstup na lesné pozemky regulovaný osobitnými predpismi o ochrane prírody a krajiny. Organizovať aktivity na účel dosiahnutia zisku na lesných pozemkoch možno len so súhlasom vlastníka alebo správcu lesných pozemkov – toto ustanovenie jednoznačne stavia do popredia záujmy vlastníkov lesov.

Na právo vstupu na lesné pozemky sa viažu tri zodpovedajúce povinnosti:

- chrániť a nenarušovať lesné prostredie,
- rešpektovať práva a oprávnené záujmy vlastníka, správcu a obhospodarovateľa lesa,
- rešpektovať pokyny obhospodarovateľa lesa, člena lesnej stráže a orgánu štátnej správy lesného hospodárstva.

Právo každého vstupovať na lesné pozemky sa v slovenskej právnej úprave realizuje na vlastnú zodpovednosť a nebezpečenstvo, pričom nie je bližšie špecifikované, akým spôsobom sa toto má uplatniť.

Obmedziť, resp. úplne zakázať využívanie lesov verejnosťou môže len orgán štátnej správy lesného hospodárstva na žiadosť vlastníka, správcu, obhospodarovateľa lesa alebo z vlastného podnetu, a to z dôvodu ochrany práv a oprávnených záujmov vlastníka, správcu a obhospodarovateľa lesa, z dôvodu ochrany lesa alebo z dôvodu iného verejného záujmu (napr. v prípade zvýšeného nebezpečenstva vzniku požiarov, zvýšeného nebezpečenstva ohrozenia života alebo zdravia občanov v prípade kalamit, ako aj v období významnom z hľadiska funkcií lesov pri fažbe v lesoch, zalesňovaní, rozmnožovaní živočíchov a podobne). Toto musí byť vhodným spôsobom zverejnené. Využívanie lesov verejnosťou môže byť z uvedených dôvodov obmedzené len na nevyhnutne potrebnú dobu.

Súčasná právna úprava využívania lesov verejnosťou v Českej republike a Slovenskej republike sa zásadne líši v nasledovných oblastiach:

- Najdôležitejším rozdielom je vecné vymedzenie rozsahu základného práva pri využívaní lesov verejnosťou. Slovenský zákon o lesoch, na rozdiel od českého lesného zákona, neupravuje výslovné skutočnosť či je povolené alebo zakázané zbierať pre vlastnú potrebu lesné plody a raždie. Záujem verejnosti tu naráža na práva súkromných vlastníkov lesov. Treba podotknúť, že každé subjektívne vlastnícke právo obsahuje oprávnenie vlastníka vec užívať a požívať jej plody, držať vec a disponovať s ňou. Ústavnoprávna úprava umožňuje nútené obmedzenie vlastníckeho práva, ale len na základe súčasného splnenia viacerých podmienok – musí ísť o obmedzenie v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu. Je otáznosť, či možno vlastníkom lesov obmedziť právo na požívanie plodov lesa tým, že sa toto právo sprístupní verejnosti. Vyvstáva tu otázka, či je možné považovať zber plodov za taký verejný záujem, na základe ktorého je možné obmedziť vlastnícke práva majiteľov lesov. V pôvodnej dôvodovej správe k slovenskému zákonu o lesoch z roku 2005 sa uvádzalo, že lesné plody, huby a na zemi ležiace suché drevo s hrúbkou do sedem centimetrov môže zbierať pre vlastnú potrebu každý, ale len so súhlasom vlastníka, správcu alebo obhospodarovateľa lesa. Otázkou je, aká forma je potrebná na prejavenie takéhoto súhlasu vlastníka.
- V českom lesnom zákone je okrem základného práva „každého“ upravené aj špecifické právo „chovateľov včiel“ (slovenská právna úprava žiadne špecifické práva nerieši).
- V porovnaní s českým lesným zákonom, slovenská právna úprava podrobnejšie špecifikuje povinnosti zodpovedajúce právu vstupu na lesné pozemky.
- Naopak, v porovnaní so slovenským zákonom o lesoch, česká právna úprava podrobnejšie špecifikuje zodpovednostné vzťahy súvisiace so vstupom do lesa.
- V oblasti obmedzenia všeobecného užívania lesov slovenský zákon o lesoch kladie väčší dôraz na zabezpečenie súkromnoprávných záujmov vlastníkov, resp. obhospodarovateľov lesov, kým český zákon o lesoch kladie väčší dôraz na zabezpečenie záujmov fyzických osôb ako širokej verejnosti. Rozdiel je aj v maximálnej dobe uplatňovania obmedzení (nevyhnutne potrebná doba verzus maximálne tri mesiace).

### Zákaz niektorých činností v lesoch

Neoddeliteľnou súčasťou právnej úpravy využívania lesov verejnou je aj problematika zákazu niektorých činností v lesoch, resp. na lesných pozemkoch. Tieto sú v lesných zákonoch taxatívne vymenované, pričom ich výpočet sa v Čechách a na Slovensku do značnej miery prekrýva. Z pohľadu využívania lesov verejnou vo vzťahu k jeho osobnému rozsahu je dôležité klasifikovať tieto činnosti na:

1. absolútne zakázané – ich zákaz sa týka každého bez výnimky
2. relatívne zakázané – ich zákaz sa týka len širokej verejnosti, ale netýka sa vlastníkov a užívateľov lesných pozemkov, resp. iných „špecifických osôb“.

Podľa českého lesného zákona sú v lesoch absolútne zakázané nasledovné činnosti:

- a) odhadzovať horiace a tlejúce predmety,
- b) narušovať vodný režim a hrabať stelivo,
- c) pásť dobytok, umožňovať hospodárskym zvieratám výbeh a prechod dobytku lesným porastom,
- d) znečisťovať les odpadmi a odpadkami.

Relatívne zakázané sú v českých lesoch činnosti, pri ktorých výnimku zo zákazu môže povoliť vlastník lesa. Ak by však touto výnimkou boli porušené práva iných vlastníkov lesov, o výnimke rozhodne orgán štátnej správy lesov. Ide o nasledovné činnosti (treba podotknúť, že uvedené zákazy sa nevzťahujú na činnosti vykonávané pri hospodárení v lese):

- a) rušiť klud a ticho (netýka sa výkonu práva poľovníctva),
- b) vykonávať terénne úpravy, narušovať pôdny kryt, budovať chodníky, stavať oplotenia a iné objekty (so súhlasom vlastníka sa netýka výkonu práva poľovníctva),
- c) vyzdvihovať semenáčky a sadenice stromov a krov lesných drevín,
- d) ťažiť stromy a kry alebo ich poškodzovať,
- e) zbierať semená lesných drevín, imelo a imelovec,
- f) zbierať lesné plody spôsobom, ktorý poškodzuje les,
- g) jazdiť a stáť motorovými vozidlami (tento zákaz explicitne neplatí pre zamestnancov orgánu štátnej správy lesov v obvode ich pôsobnosti pri výkone ich činnosti, pre osoby vykonávajúce činnosti povolené osobitnými predpismi, napr. zákonom o požiarnej ochrane a so súhlasom vlastníka pri výkone práva poľovníctva),
- h) vstupovať do miest, ktoré sú oplotené alebo označené zákazom vstupu (netýka sa výkonu práva poľovníctva),
- i) vstupovať do porastov, kde prebieha ťažba, manipulácia alebo doprava dreva,
- j) jazdiť na bicykli, koni, lyžiach alebo saniach mimo lesných ciest a vyznačených trás (netýka sa výkonu práva poľovníctva),
- k) fajčiť, zakladať alebo udržiavať otvorený oheň v lesoch a vo vzdialenosti 50 m od okraja lesa a táboriť mimo vyhradených miest.

Podľa slovenského zákona o lesoch sú na lesných pozemkoch absolútne zakázané nasledovné činnosti:

- a) neoprávnené používať alebo poškodzovať lesné pozemky, lesné porasty, stromy a kry a stavby a zariadenia slúžiace lesnému hospodárstvu,
- b) zakladať skládky odpadov alebo znečisťovať lesné pozemky odpadmi,
- c) fajčiť alebo odhadzovať horiace alebo tlejúce predmety v čase zvýšeného rizika vzniku požiaru,
- d) narušovať vodný režim najmä odvodňovaním pozemkov alebo úpravami vodných tokov v rozpore s osobitnými predpismi,
- e) pásť hospodárske zvieratá,

- f) voľne púšťať psov okrem poľovníckych a služobných pri výkone povinností, alebo iné domáce zvieratá,
- g) vypaľovať porasty bylín, krov alebo stromov.

Relatívne zakázané sú na slovenských lesných pozemkoch činnosti, ktoré môžu vykonávať obhospodarovatelia lesa pri zabezpečovaní hospodárenia v lese a využívaní ostatných lesných produktov, ak nie sú upravené osobitnými predpismi (napr. zákonom o ochrane prírody a krajiny) a pri činnostiach na odvrátenie ohrozenia života, zdravia alebo bezprostredného poškodenia majetku. V prípade relevantných relatívne zakázaných činností sa zákaz nevzťahuje na štátnych zamestnancov pri výkone štátnej správy v obvode svojej pôsobnosti podľa zákona o lesoch a osobitných predpisov, na vyhotovovateľov programov starostlivosti o lesy, na členov lesnej stráže a stráže prírody, na osoby vykonávajúce zber alebo odber lesného reprodukčného materiálu podľa osobitného predpisu, na výkon práva poľovníctva. Orgán štátnej správy lesného hospodárstva môže po písomnom súhlase vlastníka alebo správcu povoliť výnimku z taxatívne uvedených zákazov aj iným právnickým osobám alebo fyzickým osobám. Relatívne zakázané sú nasledovné činnosti:

- a) vykonávať terénne úpravy, stavať ploty alebo budovať chodníky, narušovať pôdny kryt, odvázať lesnú pôdu alebo hrabanku,
- b) zakladať a udržiavať otvorené ohne na lesných pozemkoch a v ich ochranných pásmach mimo vyznačených miest,
- c) stavať posedy, príbytky alebo táboriť mimo vyznačených miest,
- d) jazdiť alebo stáť motorovým vozidlom, motocyklom, skútrom, snežným skútrom, motorovou trojkolkou alebo štvorkolkou mimo vyznačených miest a jazdiť na bicykli alebo koni mimo lesnej cesty alebo vyznačenej trasy,
- e) vstupovať do lesných škôlok alebo do oplotených miest, ako aj miest označených zákazom vstupu,
- f) vstupovať do lesných porastov na miestach, kde sa vykonáva technologická príprava pracoviska, výrub stromov a sústreďovanie dreva na odvozné miesto alebo plošné chemické ošetrenie,
- g) rušiť ticho a pokoj,
- h) zbierať v nadmernom množstve semená, vyberať semenáčky alebo sadenice lesných drevín,
- i) manipulovať s látkami nebezpečnými pre prírodné prostredie,
- j) ťažiť stromy alebo kry, alebo odnášať alebo odvázať stromy, kry alebo ich časti vrátane dreva ležiaceho na zemi.

Ak porovnáme právnu úpravu zakázaných činností v lesoch, resp. na lesných pozemkoch pred rokom 1990 a v súčasnosti, sú zrejme viaceré skutočnosti:

- celkový rozsah zákazov je podstatne väčší,
- vecný obsah zákazov je podstatne komplexnejší,
- špecifikácia okruhov osôb, ktorých sa týkajú výnimky zo zákazu v prípade relatívne zakázaných činností, je podstatne detailnejšia.

Tieto skutočnosti jednoznačne svedčia o väčšej limitácii využívania lesov verejnou v súčasnosti, ktorá je spojená jednak s verejnoprávnym záujmom na ochrane lesov ako zložky životného prostredia a jednak so súkromnoprávnymi záujmami vlastníkov, resp. obhospodarovateľov lesov spojenými s obhospodarovaním ich lesného majetku.

Ak porovnáme právnu úpravu zakázaných činností v lesoch, resp. na lesných pozemkoch v Čechách a na Slovensku, dospejeme k tomu, že mnohé zakázané činnosti sú v oboch prípadoch totožné, avšak v slovenskom zákone o lesoch je výpočet zakázaných činností značne širší.

## ZÁVER

Sociálno-ekonomické aspekty obhospodarovania lesov v súčasných zmenených ekonomických i ekologických podmienkach nadobúdajú čoraz väčší rozmer. Populačný rast spolu so zvýšenou mobilitou a dopravnou dostupnosťou v kombinácii s aktuálnymi preferenciami najmä urbánnej populácie vo vzťahu k využívaniu rekreačného potenciálu voľnej krajiny zvyrazňujú tlak na využívanie lesov verejnosťou.

Dnes reálne existuje obava, že nelimitovaný voľný prístup do krajiny v prípade environmentálne významných lokalít môže viesť k ich deštrukcii, a preto potenciálne obmedzenie takého prístupu by sa malo realizovať vo verejnom záujme, ktorý spočíva v ochrane prírody a krajiny. Reprezentanti takého verejného záujmu presadzujú striktné legislatívne riešenie limitácie ľudských aktivít, založené na systéme zákonných dovolení, resp. zákazov činností spojených so sankciami za ich porušenie.

Na druhej strane, voľný verejný prístup do krajiny sa stretáva s kritikou aj zo strany tradičných zástancov absolútnej ochrany vlastníckeho práva, podľa ktorých takýto prístup výrazne obmedzuje možnosti uplatňovania ich vlastníckych práv vo vzťahu k možnostiam nakladania s ich majetkom. Títo vidia riešenie daného problému v zavedení systému finančných, resp. iných hmotných kompenzácií za to, že umožnia voľný vstup na ich pozemky za účelom zabezpečenia verejného prístupu do krajiny.

V prípade využívania lesov verejnosťou v českých i slovenských podmienkach sú súkromnoprávne záujmy vlastníkov lesov chránené ústavou a občianskoprávnymi predpismi, kým verejný záujem spoločnosti na všeobecnom užívaní lesov definuje okrem ústavy zákon o lesoch. Rozpor medzi legitímnym právom vlastníkov lesov na ich produkciu a požiadavkami spoločnosti na využívanie lesov verejnosťou môže vyriešiť len dôkladné rešpektovanie záujmov všetkých zúčastnených (KISSLING-NÄF, BISANG 2001; SCHMITHÜSEN 2007). Účelom právnej úpravy starostlivosti o lesy by preto malo byť aj dosiahnutie vyváženého stavu medzi oprávnenými záujmami vlastníkov lesa a verejnými záujmami spoločnosti. Využívanie lesov verejnosťou tak má svoj právny rozmer, i keď len samotná právna úprava, bez využitia ostatných nástrojov, v súčasných podmienkach určite nestačí.

### Podakovanie:

Táto publikácia vznikla s podporou projektu VEGA 1/0457/20 „Ekonomické a právne podmienky poskytovania ekosystémových služieb lesov v pozemkových spoločenstvách na Slovensku“ a projektu APVV-18-0520 „Inovatívne metódy analýzy výkonnosti lesnícko-drevárskeho komplexu s využitím princípov zeleného rastu“.

## LITERATÚRA

- BOURIAUD, L., SCHMITHÜSEN, F. 2005. Allocation of property rights on forests through ownership reform and forest policies in Central and Eastern European countries. *Schweizerische Zeitschrift für Forstwesen*, 156 (8): 297–305.
- CIESIELSKI M., STERENCZAK K. 2018. What do we expect from forests? The European view of public demands. *Journal of Environmental Management*, 209: 139–151.
- DEMSETZ H. 1967. Toward a theory of property rights. *The American Economic Review*, 57 (2): 347–359.
- DOEG M., SEINTSCH B., ROSENKRANZ L., DIETER M. 2016. Economic burdens for German forestry due to protection and recreation functions of forests. *Landbauforschung*, 66 (2): 71–91.
- FELICIANO D., BOURIAUD L., BRAMIC E., DEUFFIC P., DOBŠINSKÁ Z., JARSKÝ V., LAWRENCE A., NYBAKK E., QUIROGA S., SUAREZ C.,

- FICKO A. 2017. Understanding private forest owners' conceptualisation of forest management: evidence from a survey in seven European countries. *Journal of Rural Studies*, 54: 162–176. DOI: 10.1016/j.jrurstud.2017.06.016
- GLÜCK P. 2002. Property rights and multipurpose mountain forest management. *Forest Policy and Economics* 4: 125–134. DOI: 10.1016/S1389-9341(02)00012-6
- HARDIN G. 1968. The tragedy of the commons. *Science*, 162: 1243–1248.
- HENDL J. 2016. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha, Portál: 440 s.
- HILL H. 1980. Freedom to roam: The struggle for access to Britain's moors and mountains. Ashbourne, Moorland Publishing: 139 s.
- CHEIKBOSSIAN G. 2003. Property rights, rent-seeking and aggregate outcomes in transition economies. *Economic Systems*, 27: 271–288.
- KAŠUBOVÁ M., ŠULEK R., LICHÝ J. 2018. Zákonná úprava využívania lesov verejnosťou v Škótsku. In: Giertliová B., Dobšinská Z. (eds.): Finančná stabilita podnikov lesnícko-drevárskeho komplexu. Zborník vedeckých prác. Zvolen, TUZVO: 117–122. [CD ROM]
- KISSLING-NÄF I., BISANG K. 2001. Rethinking recent changes of forest regimes in Europe through property-rights theory and policy analysis. *Forest Policy and Economics*, 3 (3): 99–111.
- KNAPP V. 1996. Velké právní systémy. Úvod o srovnávací právní vědy. Praha, C. H. Beck: 248 s.
- KOCOUREK T. 2008. Omezení vlastnického práva dle zákona o ochraně přírody a krajiny aneb propast mezi obecným a veřejným zájmem. In: Dny práva – 2008 – Days of law. Brno, Masarykova univerzita: 1841–1851.
- MCKEAN M. A. 2000. Common property: What is it, what is it good for, and what makes it work. In: People and forests: Communities, institutions, and governance. Cambridge, MA, MIT: 27–55.
- NICHIFOREL L., KEARY K., DEUFFIC P., WEISS G., THORSEN B.J., WINKEL G., AVDIBEGOVIĆ M., DOBŠINSKÁ F., FELICIANO D., GATTO P., MÍFSUD E.G., HOOGSTRA-KLEIN M. et al. 2018. How private are Europe's private forests? A comparative property rights analysis. *Land Use Policy*, 76 (7): 535–552. DOI: 10.1016/j.landusepol.2018.02.034
- PAPÁNEK F. 1978. Teória a prax funkčne integrovaného lesného hospodárstva. Bratislava, Príroda: 218 s.
- PRÖBSTL U. et al. (eds.) 2010. Management of recreation and nature based tourism in European forests. Berlin, Springer: 336 s.
- SCHLAGER C.E., OSTROM E. 1992. Property-rights regimes and natural resources: a conceptual analysis. *Land Economics*, 68 (3): 249–262.
- SCHMITHÜSEN F. 2007. Multifunctional forestry practises as a land use strategy to meet increasing private and public demand in modern societies. *Journal of Forest Science*, 53 (6): 290–298.
- SHOARD M. 1999. A right to roam. Oxford, Oxford University Press: 440 s.
- ŠULEK R., LICHÝ J. 2016. Metodologické aspekty skúmania podmienok trvalo udržateľného využívania lesov verejnosťou. In: Finančná výkonnosť lesných podnikov. Zborník vedeckých prác. Zvolen, TUZVO: 183–189. [CD-ROM]
- TÓTHOVÁ M. 1999. Právna komparatistika. Velké právní systémy. Košice, Právnická fakulta Univerzity P. J. Štefánika v Košiciach: 136 s.
- USUIVOURI J. 2016. Access rights to forests and private conservation: an economic analysis. *Forest Science*, 62 (4): 355–363. DOI: 10.5849/forsci.15-081

## COMPARISON OF LEGAL ASPECTS OF PUBLIC ACCESS TO FORESTS IN THE SLOVAK REPUBLIC AND THE CZECH REPUBLIC

### SUMMARY

Forests offer a number of benefits, nowadays called ecosystem services – some of them (e.g. wood production) just to the forest owners, while others to general public. One of the most important forest ecosystem services, consumed by the vast majority of population, is so-called recreation forest function. However, in order to really use the whole recreation potential of forests, it is necessary to enable public access to all forests. Then, there is a room for potential conflict, especially in the case of privately owned forests used by general public for recreational purposes, which might be solved using regulatory tools, such as an appropriate legislation. The purpose of this paper is to assess legal conditions of public access to forests in the area of the Slovak Republic and Czech Republic at two different time periods, before the year 1990 and at the present time.

It is obvious that the theoretical frame of public access to forests is based on the concept of right to roam together with the concept of property rights. While the legal regulation of freedom to roam is a necessary precondition for legitimate access to forests, one must also take into account two of the five economic property rights, the access right and exclusion right. In order to analyse and compare respective legal norms governing public access to forests, this study uses document analysis of six Slovak and Czech legal acts in the sphere of nature protection and forestry, two of them effective at the beginning of 1990s and four of them effective at the present time. Both, the material as well as the personal scope of freedom to roam and public access to forests are assessed in detail and main differences of analysed issues between two countries and two time periods are discussed.

It was found out that the issue of freedom to roam was not incorporated in the respective legislation before 1990 in either one of two countries, while nowadays the situation is opposite. However, the legal regulation of freedom to roam is rather blurred within the Czech nature protection act, as the right to roam does not apply in the case of land privately owned by physical persons. Considering public access to forests, its legal regulation before 1990 was exactly the same in Slovakia and Czechia, but it did not take into account the whole scope of property rights due to socialist societal background. The substantial part of the research results is devoted to differences in the present legal regulation of public access to forests in both analysed countries. The Czech Forest Act grants free access to forests for everybody and everybody is also allowed to pick up forest products and brushwood, while the Slovak Forest Act grants strictly only free access to forests, without any additional rights. In both countries, forest owners have no instruments to restrict public access to forests by themselves. Moreover, in both countries, the detailed legal provisions on activities that must not be conducted within forests are incorporated in forest legislation. Recently, the scope of such activities has been rather broader and more complex than it was before – this is the case more specific to the Slovak Republic.

The effective public access to forests is affected by a number of factors resulting from economic interests and preferences of forest owners as well as from social and environmental interests and preferences of the society. Assessing the substantial portion of mentioned legal norms, one may state that legal provisions on free access of general public to the forests shall not be missing in appropriate forest laws. Principles of public use of forests including right to public access to forests and activities prohibited in forests create a significant portion of the current Slovak and Czech forest legislation.

*Zasláno/Received: 21. 04. 2020*

*Přijato do tisku/Accepted: 02. 06. 2020*